

Кыргыз Республикасы Билим беруу жана илим
министрлиги

Нарын областы

Нарын району

Калыгул Жусупов атындагы орто мектеби

Сабактын темасы:

« Элдeрдin улун көчү »

Тарых мугалими:

Акматалиева Айчурок Асылбекеевна

Жылан-Арык айылы

Текшерилди:

А.А.А.

К.Акунова

предмети

Классы:

Чейреги

2.03.2022-жыл

Тарых

6

3

Сабактын темасы: Элдердин улуу кочу

Сабактын тиби: Интерактивдуу

Сабактын формасы: Топтордо иштөө

Сабактын жабдылышы: туштуу суроттор, скоч, карточкалар

Негизги компетенттүүлүктөр:

- **Маалыматтык (НК1)**
Өз ишин пландаштырат;
Маалыматты максатка багыттан
изденет; Салыштырат, чечимдерди
кабыл алат;
- **Социалдык-коммуникациялык (НК2)**
Башкалар менен мамиле түзөт;
Сүйлөшө билет, маектешет; Бир-
бирин баалайт; Сөз байлыгы өсөт, өз
оюн айтат; Башкаларды уга билет
- **Өз ишин уюштуруу жана
көйгөйлөрдү чечүү (НК3)**
Өз алдынча иштейт, көпүгөт,
машыгат; Өз ишин талдап, баа берет;
Жондомдүүлүккө, билгичтикке,
көндүмгө ээ болот.

Предметтик компетенттүүлүк
(ПК1) Маалыматтарды таанып
билүү, мезгилди салыштыри билүү

(ПК2) Тушунугун тереңдетуу жана
бышыктоо компетенттүүлүгү

(НК3) Хронологиялык таблица менен
иштөө

-Карта менен иштөө (ПК4)
Терминдер менен иштөө

Сабактын максаттары

Сабактын максаттары:	Коргооткучтору
Элдердин улуу кочунун башталышы, Аттиланын мамлекетинин кайсы жерде тузулгондугунун жана эмне учун кыйрагандыгы тууралуу тушунук алышат	Тема боюнча маалыматка ээ болушса
Ишмердүүлүк	
Темадагы сандар боюнча хронологиялык талдоо жүргүзө алышат	Темадагы сандар боюнча талдоо жүргүзө алышса
Баалуулук	
Топ ичинде бири бирин сыйлоого, бири бирине жардам берууго көнүгүшөт	Топ ичинде бири бирин сыйлоого бири бирине жардам берууго көнүгүшө

Сабактын жүрүшү:

№	Мугалимдин ишмердүүлүгү	Убактысы	Окуучунун ишмердүүлүгү	Компет-р		Баалоо
				Негизгилдик	Пред-клик	
1	<p><i>Сабактын уюштуруу этабы:</i> <i>Окуучулар менен</i></p> <p><i>саламдашуу, окуучуларды жоктоо.</i> <i>Алтын эрежени кабыл алуу</i></p> <p><i>Жагымдуу маанай түзүү</i></p>	5	<p><i>Окуучулар жалпы баары мугалим менен саламдашат, класста ким жок экендигин айтышат. Доскадагы илинген алтын эреже менен таанышышат. Бири бири жакшы каалоо тилек айтуу менен жагымдуу маанай тартуулашат</i></p>	HKЗ	PKЗ	Формативдик баалоо
2	<p><i>Уй ташырмананы суроо:</i> <i>Карточка таратуу менен, 3 тонко 2ден карточка таратылат</i></p> <p><i>1 топ:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <i>1. Кытай тарыхый булактарында хунндар б.з.ч. канчанчы кылымдан баштап эсерилет</i> <i>2. Кытайлыктар хунндарды кандай сүроттошкон</i> <i>3. Хунндардын мыйзамдары жонундо айтып бергиле</i> <i>4. Модэ Шануйдун согүштүк тактикасы кандай болгон</i> <i>5. Хунндардын алгачкы мекени</i> <i>6. Эмне учун хунндардын империясы экиге болунгон</i> 	10	<p><i>Карточкадагы суроолорду топ ичинде талкуулашат.</i></p> <p><i>Топтон бирден окуучу чыгып жооп берет</i></p>	HKЗ	PKЗ	

Жаны тема:

Адам баласы өзүнүн турмушунда жакшы жашоо үчүн ыңгайлуу шарттарды издеп көчүп-конууга дуушар болушкан. Кочуу – конуу ич ара согуштарга, саясий, социалдык себептерге да байланыштуу. Кочмон элдердин толордон талаага жер которуусу адамзат тарыхындагы зор окуя катары бааланып, “Элдердин узун кочу” деп аталат. 2-кылымда Алтайдан башталган коч Европага жеткен. Узун коч 3 кылымга созулган. Кочмондор адегенде Индияга Иранга жана Орто Азияга кочкон. Бул кочто кочмон элдердин маданияты Евразияга тарап, Чыгыш менен Батыштын жакындашына шарт түзгөн. Кочмондордун келиши менен Европада көп кудайга ишенүү чектелип, христиан дининин таралышына шарт түзүлгөн. Бул Рим империясынын тынчтык жол менен таралышына, кул элөөчүлүк коомдун кыйрашына алып келген. Элдердин узун кочунун натыйжасында Европада жаңы жолдор, конуролор курулган. Жаңы шаарлар жана кыштактар пайда болгон. Батыштагы жерлерди хунндар алман (алыскы жер деп атаган). Кочмондор Днепр дарыясына чейинки жерлерди өздөштүргөн. Европада антикалык (кулчулук) доор аяктап, орто кылымдардын доору башталган. Антилла хунн урууларынын Европадагы мамлекетинин көл башчысы. Ал Борбордук Азиядан Европага чейинки аймакты басып алган. (европалыктар хунндарды гунндар деп атаган). Тарыхый маалыматтар боюнча гунндардын империясы батышта Альпы тоолору жана Балтика деңизинен тартып чыгышта Каспий деңизине чейин созулган. Антилла алгачкы жортуулдарын бир тууганы Бледа менен бирге жасаган. Бледа олуп калгандан кийин Антилла гунндарды өзү жалгыз башкарат. Ал адегенде өзүнүн армиясына темирдей катуу тартып ориенткөн. Антилла асеринин саны 700 миңге жеткен. алар салгылашуунун алдында шынаа турундо катарларга тизилген. Гунндар душманына алыстан жаса менен жебе жаадырууну өтө жакшы өздөштүргөн. Жакындан салгылашууда алар кылычты өтө шамдагайлык менен колдонгон. Чыгышын жатып душманына аркан менен чалма салып, тез эле кыймылсыз кылып байлап салган. Федосий II ни зор өлчөмдөгү салыкты төлөөгө мажбурлаган. Төмөнкү Дунайдын он эки жээгин бут бойдон өзүнө баш ийдирип алган. Мидияны Фракияны ээлеп Константинополдун чет жакаларына чейин чабуул койгон. Ошондой эле Батыш Рим империясынын Рейн дарыясына чейинки аймакты ээлеген. 451-жылы гунндардын армиясы Галлияга көл салган. Батыш Рим империясы гунндарга сокку ура турган чон куч топтойт. Азий Флавий жетектеген армия менен Антилла жетектеген гунндар беттешет. Салгылашуу Париж шаарынан 150 км чыгыш тарапта жайгашкан Каталаун талаасында өтөт. Бул согушта гунндар жеңилет. Бирок Антилла кайрадан жаңы согушка анттанат. Чыгыш альпы аркылуу Италияга көл салат. Венецияны талкалап Римди курчоого алат. 453-жылы Антилла капысынан каза болот. Ал өлгөндөн кийин гунндардын империясы жашоосун токтот. Жыйынтыктап айтканда гунндардын Европага басып киришинин тарыхый мааниси чоң. Анткени гунндардын келиши менен кулчулук жоюлуп Европа онугуунун жаңы баскычына багыт алган. Европада антикалык мезгил аяктап орто кылымдардын мезгили башталган.

	10	НКЗ	ПКЗ
4	<p>Сабакты бышыктоо: Жаны теманы бышыктоо максатында окуучулар «Хронологиялык талдоо» жүргүзүшөт</p>	<p>Карточкадагы берилген даталарды карап ушул жылдары болуп өткөн окуяларды айтып беришет</p>	<p>Кайтарым байланыш. Оолекси</p>
5	<p>Жыйынтыктоо: Доскадагы илинген «Туура тест» аркылуу окуучуларга тест берилет</p>	<p>5 Берилген тестке так туура жооп берүүгө аракет кылышат</p>	<p>Жыйынтыктоо</p>
6	<p>Уй тапшырма: Теманы окуп чыгып 124 беттеги схеманы толтуруп келүү</p>	<p>2</p>	
7	<p>Окуучулардын билимин баалоо: Баалоо экраны аркылуу бааланат</p>	<p>3 Баалоо экранынын негизинде топто, жана ар бир окуучу бааланат.</p>	

1. Эдлердин улуу көчү канча кылымга созулган?

- A) 3 кылым
- B) 6 кылым
- B) 10 кылымга

2. Кочмондор алгач кайсы жакка көчүшкөн?

- A) Индияга
- B) кавказга
- B) Римге

3. Кочмондордун Европага келуусу эмнени өзгөрткөн?

- A) соданын өнүгүшүнө
- B) Христиан дининин таралышына
- B) Кулчулуктун жоктугуна

4. Хунндар улуу Европага качан жол ачылган?

- A) 370-ж
- B) 255-жылы
- B) 430-жылы

5. Хунндардын келиши менен Европада кайсы доор башталган?

- A) кул ээлөөчүлүк
- B) орто кылымдар доору
- B) таш доору

6. Аттила деген ким болгон?

- A) Хунндардын европадагы башчысы
- B) Рим империясынын императору
- B) Кытай императору

7. Аттилланын жөөкерлеринин саны канча болгон?

- A) 500 миң
- B) 200 миң
- B) 700 миң

8. Европалыктар хунндарды кимдер деп атаган?

- A) Гунндар
- B) гунндар
- B) моңголдор

9. Аттила кимге чон олчомдогу салык салган?

- A) Император Федрсий II ге
- B) Аэций Флавийге
- B) Модэ Шапуйго

10. Гунндар менен Рим империясынын салгылашуусу кайсы жерде откон?

- A) Венецияда
- B) Лондондо
- B) Катшаун талаасында

11. Аттила качан каза болгон?

- A) 453-жылы
- B) 370-жылы
- B) 440-жылы

12. Рим империясы менен хунндардын согушунда кимдер жеңилген?

- A) Рим империясы
- B) хунндар
- B) Кытайлар

Сабактын
максаты:

Элдердин улуу кочунун
башталышы, Аттиланын
мамлекетинин кайсы жерде
тузулгондугу жана эмне учун
кыйрагандыгы тууралуу
тушунук алышат

Темадагы сандар боюнча
хронологиялык талдоо
жургузушот.

Топ ичинде бири бирин
сыйлоого жана жардам берууго
конугушот

433-454-жжж

451-ж

700мин

370-ж

453-ж

1. Аттила алгач
Чыгыш Рим
империясына
өзгөчө коркунуч
туудурган.

2. Ал император
Феодосий Пни зор
өлчөмдөгү
салыкты төлөөгө
мажбур кылган

3. Төмөнкү
Дунайдын оң
жээгин бүт
бойдон өзүнө
ийдирип алган

6. 451-жылы
гунндардын
армиясы Галлияга
кол салган.

5. Батыш Рим
империясынын
Рейн дарыясына
чейинки аймагын
ээлеген.

4. Мидияны
Фракияны ээл
Константиноп
дун чет
жакаларына че
чабуул койгон

Аттиланын мамлекети

- Аттила хун урууларынын Европадагы мамлекетинин кол башчысы;
- Ал Борбордук Азиядан Европачейинки аймакты басып алган;
- Европалыктар хунндарды гунндар деп аташкан;
- Тарыхый маалымат боюнча гунндардын империясы батыштан Альпы тоолору жана Балтика деңизинен тартып Чыгышта Каспий деңизине чейин созулган.

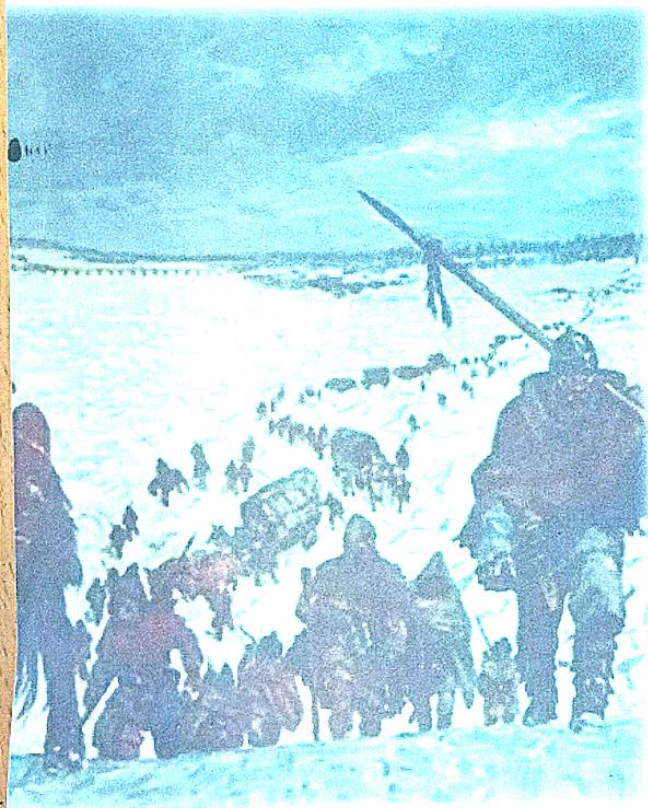

Аттиланын жортуулдарынын уланышы

- Чыгыш Альпы аркылуу Италияга кол салат;
- Венецияны талкалап, Римди курчоого алат;
- 453-жылы Аттила капысынан каза болот;
- Ал өлгөндөн кийин гунндардын империясы жашоосун токтотот.

Гүндүк хунндардын батышка жылуусу

Элдердин улуу көчүнүн натыйжасында Европада жаңы жолдор, көпүрөлөр курулган. Жаңы шаарлар жана кыштактар пайда болгон. Батыштагы жерлерди хунндар алман (алыскы жер) деп атаган. Көчмөндөр Днепр дарыясына чейинки жерлерди өздөштүргөн. Европада антикалык (кулчулук) доор аяктап, ортокылымдардын доору башталган.